

կամ անո՛նց կողմեն՝ որոնք վերջին տարիներու մեջ կառուցուած արքայալսեցիներու անունները չգտնելով անոր մեջ՝ իրենց ժամանակի արդէն կառուցուածները աւելցուցած են յիշատակարանիս վրայ, ինչ որ յիշատակարանին մեջ խանգարումներ յառաջ բերած են:

Երրորդ վկայութիւնը կու տայ Անաստաս հայ վանականին վան-
 քերու Յուցակը: Այս ցուցակը Գաղատիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղե-
 ցիին մէկ գիրքին մեջ գտնուած է եւ հրատարակած են զայն 1896ին
 Ղ. Ալիշան «Վասն վանօրհից որ ի Ս. Քաղաքն Երուսաղէմ» խորա-
 գրով եւ գաղղիերէնի թարգմանութեամբ, ըստ խնդրանաց Société
 de l'Orient Latinի խմբագրին. 1835 ին Հ. Ղուկաս Իննիներեան իր
 Հնարասութիւն գիրքին (Բ. հր. էջ 199-201 շինուածք նախարարաց
 որ Երուսաղէմ անուամբ, 1931 ին Տիգրան Հ. Թ. Սաւալանեանցի
 Պատմութիւն Երուսաղէմի գործին մեջ (Ա. Հր. էջ 243-246) ուր
 նոյն ցուցակը բաղդասուած է ուրիշ օրինակի մը եւ Իննիներեանի
 տպագրեալ օրինակին հետ եւ տարբերութիւնները նշանակուած են
 լուսանցքին վրայ:

Ո՞վ էր այս ցուցակագիր Անաստաս վանականը կամ վարդա-
 պետը. մեր պատմութիւնը կը լռէ այս մասին: Այս ցուցակին նե-
 րածական մէկ հասուածին համաձայն Անաստաս՝ Համազասպ Կամ-
 սարական Պահլաւունիի խնդրանքով Երուսաղէմ կու գայ, ժամա-
 նակ մը կը մնայ հոն եւ իբր ականատես վկայ կը ցուցակագրէ
 Հայոց Եօթանասուն վանքերը: Ի՞նչպէս պիտի գիտնանք Անաստասի
 ինքնութիւնը. մեր մատենագրութիւնը դիւրութիւն չի տար մեզի
 այդ մասին, ուստի ստիպեալ կը դիմենք օտար պատմիչներուն:

Յունաց Հերակլ կայսր որ բազմիցս պատերազմեցաւ Պարսից
 հետ իր երկրին պաշտպանութեան համար եւ ի վերջոյ յաղթութիւնը
 շահելով Պոլիս կը դառնար, է. դարու առաջին քառորդին դէմ
 յանդիման գտնուեցաւ Արաբիոյ խորհրդէն խուժող բազմաթիւ բա-
 նակներու որ եկած խոնուած էին Սիւրիոյ սահմանագլուխին վը-
 րայ: Հերակլ յոգնած էր պատերազմներէն եւ իր գանձը դատարկ
 էր, բայց ամփոփեց իր բոլոր ոյժերը եւ քրիստոնէայ ու արաբ
 քրիստոնէայ ստուարաթիւ բանակով մը փորձեց հակասիլ Արաբնե-
 րուն դէմ. զօրաց ընդհանուր հրամանատար կարգեց Վահան անուն
 հայազգի մը հայոց նախարարական սերունդէն. Վահան քանիցս
 փառքեամբ կռուած է Արաբներուն դէմ. եւ զինուորները այն-
 քան վստահացած էին անոր որ նոյն ժամանակ կայսր հռչակեցին